

Jan Albert Šturma, Ondřej Sedláček, Petr Šípek, David Storch: Planeta Praha. Průvodce nečekaně pestrá přírodou města

„Půjdeme na procházku do přírody, nebo do města?“ Tradiční dilema odeslala evoluce (či vývoj?) měst na věčnost. Vlastně více než to: historické představy o nepřiznivosti města živáčkům se obrátily doslova „na hlavu“. Neobyvatelnost velké části neměstské krajiny (při pohledu na dnešní polní kultury slovo příroda už není na místě) totiž doslova vyhání mnohé druhy do lůna urbánního prostředí.

Jsou města přírodě příznivá více i méně. Mezi ty přírodně nejbohatší patří i naše hlavní město. Paradox? Nikoli. V první řadě na větší ploše jako biologové obecně očekáváme vyšší diverzitu – biotopů, a proto i druhů. I tu nejmnohemší urbánní poušť (zástavbu) nakonec vždy nabourá nějaký park, vodoteč nebo brownfield. Čím větší plocha, tím větší šance biologicky vítaného narušení stereotypu. Což teprve v Praze, která svou plochou směle konkuruje ostrovo Ibize (jak ilustruje schéma na str. 23 knihy; napadlo by vás to?). Přidejme k tomu komplexní geomorfologické, hydrologické a klimatické poměry a mimořádná pestrost pražské přírody už nebude překvapením.

Komplexní jev si žádá komplexní zpracování. Ekologie města, natož nemalého, je komplexní až až. Když chceme mluvit o urbanizaci, nemůžeme vynechat např. invazní biologii. Při práci na knize proto spojili síly botanik (Jan Albert Šturma), zoolog (Ondřej Sedláček) a entomolog (Petr Šípek); ekolog (David Storch) je autorem jedné kapitoly. Zjevné výhody oborově dělené práce s sebou samozřejmě nesou potenciální riziko stylové nesourodosti textu. V Planetě Praha se to ale nestalo, text se čte bežešv, hladce. Nestejný autorový styl byste však poměrně snadno rozlišili, i kdyby obsahová stránka nesloužila jako nápověda. To nejenže nevádí, naopak to text osvěžuje.

Kniha je psána svižně, plná barvitých přírovnání, kulturních odkazů a kontraintuitivních point. Občas jsem se i dosyta nasmál. Za to vše dávám autorům „velký palec nahoru“. Na druhé straně mi přišlo, že v některých kapitolách už je formální bujarosti přes míru – třeba když jsem v ohňostroji metafor musel pátrat, co chtěl básník (bez nadsázky) vlastně obsahově sdělit. Všeho s mírou.

Poněkud mi vadilo střídání autorského plurálu a singuláru – pod knihou je podepsán kolektiv, správně tedy měla být celá kniha psána v množném čísle. Opakovaně mě nepotěšily odkazy „... tím se ale zabýváme v jiné kapitole“ bez uvedení konkrétní strany nebo aspoň kapitoly. Zvláště v takto poměrně obsáhlé a mnohovrstevnaté (to je pochvala) knize, kde bohužel chybí rejstřík (to není).

Co vzhledová stránka knihy? „Punkový text si žádá punkové ilustrace,“ řekli by

1 Z městských živáčků se mohou stát i „staří známí“, doslova na individuální úrovni. Třeba u pražských slípek zelenonohých (*Gallinula chloropus*) ve Stromovce. Foto T. Grim

mnozí. Planetu Praha snad proto ilustruje směs fotografií, kreseb a schémat, vše formátováno stylem dortu od kočičky a pejska. Obecně jsem přesvědčený, že naivně nerealistické kresby jakékoli populárně-vědecké knize nepomáhají. Ty od Silvie Lubénové nejsou výjimkou. Kromě toho některé s tématem knihy postrádají jakoukoli souvislost. Příklad ze str. 115: proč jsou zahrnuty náčrty ocasů čtyř druhů našich plchů, když v textu o třech z nich není ani zmínka? Velká část kreslených ilustrací a schémat knihu spíš zbytečně natahuje a dělá dojem, že se muselo zaplnit rovných 336 stran a ani o jednu míň (že by podmínka grantové podpory?).

Kdyby se tyto kreslené ilustrace úplně vypustily a nahradily fotografiemi, knize by to dramaticky přidalo. Muselo by ale jít o záběry pořízené, zpracované a vyříděné mnohem pečlivěji než ty, které se do knihy dostaly. V době digitální už máme standardy úplně jinde než před několika lety. Kdyby byly tématem díla vzácné druhy někde z konce světa, jež se extrémně těžko fotografují, šlo by snad nižší kvalitu sem tam ospravedlnit.

Jenže žádná jiná skupina organismů se nefotografuje snadněji než ty urbánní. Namátkou záběry slípký zelenonohé. Fotografovat v ostrém poledním slunci by se mělo jen tehdy, když není naděje na opakování záběru – u naprosto běžné a krotké slípký pražské je opak pravdou. A už vůbec ne z nadhledu (str. 120), o rušivých elementech nemluvě (str. 125). Udělat precizní záběr slípký je otázka jednoho hodinového „výletu“ do Stromovky (samozřejmě ne v obědové pauze...). Jak by zdůraznila řada kolegů fotografů, pro jinou než špičkovou kvalitu není u tak snadno zachytitelného druhu žádná omluva. Záběry napříč knihou navíc dělají dojem, že jde o syrový materiál bez dodatečné úpra-

vy pro tisk. V takovém prenatalním stavu by se fotografie do tisku neměla dostat nikdy.

A promarnit pražské exteriéry, jedny z nejfotogeničtějších vůbec? Musel jsem dlouze listovat, abych našel záběr, který by učinil městu, kde se kniha odehrává, zadost: str. 107 (záběr roháče s pozadím Hradčan) je bohužel popelkou. Naznačuje, jak mohlo a mělo být pojata mnohem více záběrů – jako „animalscape“ (environmentální portrét, kdy živočich zabírá třeba jen procento plochy snímku a důraz je kladen na kontext, v němž zvíře žije). Kniha by získala úplně jinou úroveň. Nejde v ní přece o jen tak ledasjakou planetu – jde o Planetu Praha, Matku měst.

Místo toho většina záběrů působí dojem „už jdeme do tisku, tak rychle musíme něco nafotit“ – právě při takových dodávkách se snadno zapomene na to, že snímek, který si zaslouží poskvřnit papír tiskařským barvivem, by mohl ukázat nejen zvíře či rostlinu, ale také kontext. Přitom vzácné případy (kavka na str. 11, raček str. 73, roháč str. 107) ukazují, že to jde. Takové záběry měly nahradit mnohé zcela samoučelné a nadbytečné grafické přílohy – tři stejní a neuměle vyvedení stehlíci (str. 209) a mnohé další zbytečně se opakující motivy ubírají hodně bodů. Jako ornitolog vybírám ptačí ilustrace, ale být třeba botanikem, nebudu mít o příklady nouzi. Přitom jedním z autorů je, podle mě, vynikající fotograf (Petr Šípek).

Co se týče záběrů biotopů a lokalit, punk je punk, ale to neznamená, že škaredá urbánní zákoutí musejí, či mají být škaredá i na fotografii! Skvěle to dokládá jiná aktuální urbánní kniha; aby bylo srovnání nejlepší možné, jde o knihu, které obsahově dominuje právě Praha – Město naruby. Vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy od autorského týmu vedeného Radanem Haluzíkem (Academia 2020). Cíleně se zaobírá jen těmi (zdanlivě, jak ukazuje!) nejméně atraktivními a zapomenutými typy městského prostředí. Fotograficky i sazbu je kniha tak krásná, že se k ní vracím pořád a dokola. K Planetě Praha se naopak budu vracet jen kvůli skvělému textu a navzdory nezdařilé grafické stránce.

Automatically se také nabízí srovnání se stejnojmenným filmem Jana Hoška, který vznikl paralelně s knihou (viz Živa 2022, 4: CXIX–CXX). Kontrast mezi obrazovou kvalitou filmu, který svou úrovní může směle stanout vedle špičkové produkce BBC, a knihy už těžko může být propastnější. Podobný kontrast panuje uvnitř knihy samotné mezi grafickou stránkou a textem, který přímo čiší nejen nakažlivým nadšením autorů a šťavnatým psaveckým projevem, ale i množstvím aktuálních a fascinujících ekologických a biologických faktů a kuriozit, které vás vtáhnou do vod urbánní ekologie a už nepustí. A určitě nejen ty čtenáře, kteří Planetu Praha obývají.

Vydala Jana Kostecká – jakost, Praha 2022, 336 str. Doporučená cena 499 Kč

K dalšímu čtení Živa 2022, 6: CLXIX.